

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نه ایچون؟ کیم ایچون؟

شریعت اسلامیه تکلیفلرینک اکثری—تعظیم الوهیت، تہذیب انسانیت فریضه لرینه عائددر. نماز، روزه کبی عبادت اسلامیه لرده علی العموم—هم تعظیم الوهیت، هم تہذیب انسانیت جہتلری واردر. تکالیف اسلامیه ده عمومیتله شو ایکی بیوک مصلحت، یعنی تعظیم الوهیت، تہذیب انسانیت مصلحتلری مقصد اساسی اولمق صفتیله معتبردر.

شو ایکی الک بیوک مقصد—اسلامیتک هم اساسیدر، تعبیر جائز ایسه، هم فلسفه سیدر. تکلیفک اہمیتی ده یالکمز شو ایکی جہتلدر. بونکله برابر، شو ایکی مقصددن برینه عائد تکالیف اسلامیه ده بیوک مساعده لر، ہم ده غایت کیلک رخصت لر علی الاطراد بولنور. شریعت اسلامیه ده وارد تکالیف عموماً سچولت مرکزنده فائیدر، محیطی تجاوز اینتمه مک شرطیل، تیسیر دائره سنده مستقردر.

عن ابی ہریرہ عن النبی قال «ان الدین بسر» البخاری.

«وما جعل علیکم فی الدین من حرج.»

«یرید اللہ بکم الیسر ولا یرید بکم العسر.»

«طہ. ما انزلنا علیک القرآن لتشقی. الا تذکرۃ لمن یرشی.»

فرض، واجب کبی تکالیفک الک مؤکد صورتده اہمیتی، حاجت اقتضابینہ کوره رخصت لریک اولدنجہ اتساعی—بری دیگرینک تمامیدر. او اہمیتله، شو اتساع—اسلامیت بناسینده الک مهم ایکی رکندر.

فرضک مؤکد لگینہ ایمان نہ قدر لازم ایسه، کریم مطلق شایع حکیم

طرفندن توسيع قبلنمش مساعده لری رفاہیتلری قبول ایتمکده او قدر لازمدر. قطعی دلیلی وار مؤکد فرضی ترک ایتمک یا انکار ایتمک نه قدر جنایت ایسه، قطعی دلیلی وار رخصت شرعیه بی کتم ایتمکده او قدر جنایتدر، احتمال، دها بیوک خیانتدر. «واذ اخذ الله ميثاق الذين اتوا الكتاب لتبيننه للناس، ولا تكتمونه. فنبدوه وراء ظيورهم، واشتروا به ثمناً قليلاً فبئس ما يشترون.» (آل عمران — ۱۸۷)

«يا ايها النبي بلغ ما انزل اليك من ربك. وان لم تفعل فما بلغت رسالته.» (المائد — ۶۷) شریعت اسلامیهده وار فرضلرک واجبارک اهمیتلری مصلحتلری وار ایسه البته شریعت اسلامیهده کلمش رخصتلرکده بیوک مصلحتلری بولنمقی لازم اولور.

حاجت ساعتلرنده طارغی دفع ایدر رخصتلرک مشروعیتی — اسلامیتک غایت بیوک بر کمالیدر، هیچ بر وقت فرضلرک تأکیدینه خلل ویرمز، هیئت اجتماعیهده بایتاق واقع اولور احوالک اقتضاسیله اوله رخصتلرک وجودی البته لازمدر. شارع کریمک حکمتی، نیابتی یوق احسانی رحمتی البته اوله مساعده لری حاجت ساعتلرنده منع ایتمز.

فرضلرک فرضیتلرینه نظر ایدر کوز ایله رخصت شرعیه لرده وار وسعتک اهمیتنده نظر ایدوب، شریعت اسلامیهده وار کیک رخصتلردن بیوک مساعده لردن برینی بعث ایدهم املیله، یعنی کتب فقیهه صحیفه لرنده دفتن قبلنوب فالمتن بر میم رخصت شرعیه بی احیا ایدهم قصدیله، «اوزون کونلرده همده بیوک مشقتلی حاللرده روزه طومقی. مسئلهسی حقنده شریعت اسلامیه قرارسی بیان یولنده بر رساله یازوب نشر ایتمگی آرزو ایتمدم.

تو مسئله شو کون باشمزه کلمش میم بر مسئلهدر. وقوعی نادر فرضیاندن دگل، بلکه بزم سیاره مزک بایتاق یرلرنده واقع اولور بر حادثهدر. شریعت اسلامیهده شو مسئله بی قطعی هم آحقی صورتده حل ایدر بر جواب بولنمقی البته لازمدر. کتب فقیهه شو مسئلهده عاجز فالمش، غافل اولمش،

ياخود سكوت ايتىش ايسه، اولاييلور. لکن کلياتى جزئياتى كچمش هم
كلهك همه حادثاتى احاطه ايدن الله رب العالمين حضرتلى طرفندن نزولى
اعتقاد قينلور شريعت اسلاميه عاجز قالمش غفلت ايتىش اولماز.

منهه اماملرينك سكوتى، ياغفلتى، ياخود احياناً عجزلى ثابت
واقعلرده شريعت اسلاميهي جوابدن عاجز كىي كوسترمك، بيوك مجتهدلى
احترام دگل، بلكه شريعت اسلاميه حرمتنه صوك درجه ده اك بيوك جنابتدر.
بنده مجتهدلى احترام ايدر، لکن شريعت اسلاميه كمالنه نعدى
اولاجق طريقله دگل.

اصول شريعتى دلالت لفظيه دائره سنه صومش فقيبلرى، كتاب
وسنتدن عالم اسلامى منع ايدر متفقىلى شريعت اسلاميه اوزرينه حاكم
ايتىك—شريعت اسلاميهي تماميله الدين براقى كىي بر حركت اولسه كرك.
هيئت اجتماعيه ده واقع اولور بيوك مسئله لرك اكثرندن سكوت ايدر كتب
فقيهه ده جوابلى بوق مسئله لرك شريعت اسلاميه ده جوابلى بوقدر معناسنه
عائد اولور سوز او قدر گوزل سوز اولماسه كرك.

اهل اسلامك قطعى اعتقادينه كوره، شريعت اسلاميه تا قيامت باقىدر.
بنده اعتقاد شويلاجر. لکن احاطه سى غايت طار كتب فقيهه اعانه سيله
دگل، بلكه آيات قرانیه هم ده سنن نبويه بر كه سيله اولاجق. قران كريم ده
متعدد آيتلرده نازل اولمش "ليظهره على الدين كله" بشارت عظيمه سى شوكون
المزده وار كتب كلاميه لر كتب فقيهه لر سايه سنده اولاجق دگل، بلكه قران
كريمك اوزينك بر كه سنده اولاجق.

قران كريم، عالم انسانيت دائم ايكن، دائم قالاچق. دوامى مدتنده
قران كريمك ابواب هدايتى هر آدم ايچون بلا استثنا آچيق قالاچق. دورت منههك
يا اون منههك بريله، ياهمه سيله قران كريم منسوخ اولاجق دگل. اهل اسلامك
افكار و اعتقادينه، اعمال و حركاتنه قران كريمك اوزى اساس هم رهبر اولاجق.
اهل علم قلميله تدوين قينلش كتب كلاميهي كتب فقيههي، منهه اولمى

حفتیہ، بڑے فالمش افکار منہیبہ ہی بزالبنتہ احترام ایدرز، لکن المرمرزہ آیاقلمرزمہ عقلمزہ قید مؤبد اولمق صفتیلہ دگل، بلکہ علمی کتاب علمی اثر اولوب، وقت طلبدہ قوہ عقلیہ مزى تربیہ ایدر گوزل بر وسیلہ اولمق جیتیلہ. یالکزشو جیتیا؛ یوقسہ قران کریم، سنن نبویہ میدانده ایکن، اسکیدن فالمش مذمئلرین برینہ تقلید ہیچ بر وقت واجب اولماز.

- وار یا اولاجق مذہبلردن برینہ تقلید واجبدر، دیمک—دها آجیق تعبیر قیلنور ایسه—“اومذہبلہ قران کریم نسخ قیلندی یاقیلنور، دیمکدر.

عالم اسلامیتده ترقیات فکریہ تاریخنده “تقلید” مسئلہسی کبی ضرری بیوک بر بلای عظیم ظاهر اولماش. تقلید بلیہسی کوکلرمرزمہ دماغلرمرزمہ کئی سکتہ ویردی، شریعت اسلامیه مزى تمامیلہ اتدن جیقاردی. سیاسی، اجتماعی دیگر بلیہلرک هر بری بوکانبعا عالم اسلامیتی استیلا ابتدی دیہک اولور ایسده احتمال اصابت ایتمش اولا بیلورز.

بیقاریده یازلمش سطرلره، بوندن صوآق بیان قیلہجق. مسئلہیہ مناسبتی تعلق جیتیلہ، بن بوراده فتوحات مکبهدن بر قاچ سطر نقل ایدهیم.

محبی الدین ابن عربی حصرتلیری -فتوحات- ک ۲ جی جلدنک (۱۷۶۲) بحی صحیفهسنده دیمش: “کانت الاحکام تحدث بعدوث السؤان عن الوازل. فکأن غرض انی حین علم ذلك ان یمتبع الناس عن السؤان، وبعرون مع طعیم. حتی یكون الحق سبحانه هو المتولی من تنزيل الاحکام ماشاء، فكانت الواجبات وامحظورات تفل؛ ونقی الکثرة فی قبیل المباحات التي لا یتعلق بیا احر ولاوزر. -فانت النوس قبول ذلك، وان تقف عند الاحکام المنصوص علیها. وانت لیا عنلا. وجعلتیا مفسودة للشارع، وطردتیا، وقاست المسکوت عند بالمنضوق بد. ونوم یفعل لبقی علی اصله من الاباحه والعفو. کثرت الاحکام بالتعبیل وطرداحت، والقیاس والرأی والاستحسان. وما کأن ربک نسیاً. ولكن بحمدالله جزائه فی ذاک رحمة اخرى لنا، لولا ان الفقهاء حجرت هذه الرحمة علی العامة

بالزاميم مذهب شخص معين، لم يعينه الله ولا رسول، ولا دل عليه ظاهر كتاب ولا سنة ضعيقة ولا ضعيفة، ومنعوا ان يطلب رخصة نازلت في مذهب عالم آخر اقتضاه اجتهاده. ۞

شدندوا في ذلك، وقالوا: هذا يفضى الى التلاعب بالدين. وتخلوا ان ذلك دين! وقد قال النبي: ان الله تصدق عليكم، فاقبلوا صدقته. والرخص مما تصدق الله به على عباده. ۞

وقد اجمعنا على تقرير حكم المجتهد، وعلى تقليد العامي له في ذلك الحكم. لانه عنده عن دليل شرعى، سواء كان صاحب قياس او غير فائل به. ۞ وربط الانسان بمذهب معين لا يعدل عنه، وان يحجر عليه مالم يحجر عليه الشرع—من اعظم الطوام، واثق التكليف على عباد الله. والذي وسعه الشارع بتقرير حكم المجتهدين من هذه الامة ضيقه عوام الفقهاء. واما الابيه كابي حنيفه ومالك والشافعي فاشا هم من ذلك. ۞

فتوحات مكبه صاحبي محبي الدين حضرتلرينك شو سوزلرى نه قدر گوزل نه قدر حق سوزلردر!

درست، حيات انسانيه بي طارلقدن صافلامق هم ده اشيائي مصلحت اقتضاسنه برافتمق حكمتيله، شارع كريم يوقبار سؤاللى ياراتماز ايدى. اصحاب كرام حضرتلرى ده شارع كرىمك شو گوزل سياستنه واقف اولدقلارينه كوره. بكرمى اوچ سنه رسالت امتدادنده يالكز اون اوچ دفعه سؤال ايتمشلر. يعنى هر ايكى سنه ده بر سؤال! شو اون اوچ سؤال قران كريم ده "يسألونك" آيتلريله حكايه قيلنمش!

اصحاب كرامك گوزل ادبلىرى، عجيب حركتلىرى! بوندن دها عجيبدركه قران كريم گويا، او اون اوچ سؤالى ده كوبسنوب، ديش:

"يا ايها الذين آمنوا لا تسألوا عن اشيائ ان تبد لكم نسؤكم. وان تسألوا عنها حين ينزل القرآن تبد لكم. عفا الله عنها. والله غفور حلیم. ۞ (سورة المائده—١٠١)

يعنى: يوقبار شيلردن صوراشماكز! بيان قيلنهجق ايسه، زحمتى سزه

اولور. قران اينوب طورر ايكن صورارسه گز، سزه بيان فيلنورده، تكليف واقع اولور. الله، اونوتوب دگل، بلکه عفو طريقله، اوشيلري براقدي. سزه براقگز! شارع كرىمك سكوتى، اللياك عفوئى — انسانلرى مصلحت مسلكلرىنه براقوب تكليفلرى تكثير ايتمه مك حكمتنه مبنى ايدى. لكن فقيلرك كوكللرى بوگا راضى اولمادى: تكليفلرى ممكن قدر تكثير ايتمك ايجون، تليل، قياس، استحسان اصوللرىنه التجا ايتديلر. درست، انكارمز يوق، شارع نظرئنده قياس مشر وعدر؛ لكن تكليفلرى زياده ايتمك ايجون دگل، بلکه حيات دائره لرىنى توسيع ايتمك ايجون، همده رحمت اصوليله انسانلره تخفيف ايتمك ايجون.

اما بزم فقيلرمزك اكثيرى — قياسى مقصد شارعك تمام خلافئده استخدام ايدرلر: فقيلر الله قياس — تكليف دائره لرىنى ممكن قدر توسيع ايتمك، حيات مسلكلرىنى ممكن قدر تضيق ايتمك مقصدلرىنه خدمت ايدر.

شارع كرىمك سكوتى انسانلره رحمت طريقله ايدى؛ مجتيدلرك اجتيادلرىنى شارعك تفريرى ده امت اسلاميه حقئده بيوك رحمت ايدى: مصلحت طلب ايدر، حقيقتى آرار هر بر انسانك فكرى محترمدر: اويله فكرلره انسانك حياتى بما قبلئده بيلور؛ عملده حرج يوقدر، معقول بر فكر اوزرىنه ادا فيلنور؛ حيات طريقلرئنده طارلق يوقدر، حيات طريقلرى افكارك اختلافى قدر مختلفدر. مجتيدلرك اجتيادينى تقريردن شارعك مقصدى نوايدى. لكن - فقيه لرى بونى ده ابا ايتديلر:

مذهبلرك بريله تقيد وجوبى، تقليد فرصتى، الك بيوك بر بليه اولمق دهشتيله، عالم اسلاميتده - فقيه لرى هميله حيقدى. مشهور دورئ مذهبدين برينه تقيد ايتمك انسانلرك هر برينه جبراً الزام فيلنور اولدى. انسانك باشنه بر حاجت كمش ايكن، رخصت شرعيه دن استفاده ايتمك مع فيسدى. - فلان آدمك سوزى سوز! لكن فلان دليلك دلالتنه بر پاره لك اختصار يوقدر! - كى دعوالر هر بر مذهب اربابى طرفئدين بيوك جسارتلر سويلئدى. الله

طرفندن توسيع قىلىنىش شريعتلە عملى «تلاعب بالدين» دىدىلردە اوزلرىنىڭ طار مذهبلىرى دائىرسىدە انسانلارنى سوقۇش غىرتىدە كەلدىلەر.

انسانلارنى مذهبلىرى بىر تەرەپتە باغلامى بىلەن، فتوحات صاحىبى محىبى الدين حضرتلرىنىڭ افادەلىرى كىيى، اسلامىت باشىدە قوبۇش قىيامتلىرىنىڭ بىر تەرەپىدە، اهل اسلام اوزلرىنىڭ كەلمىش زىمىنلىرىنىڭ اڭ آغرىدىر. شو تەقلىد بىلەنسى— امام ابو حنىفە، امام مالك، امام شافعى، امام احمد كىيى بىر تەرەپتە دىگەن، بلكە «فقہ» نامى طاقنىش عوامدىن چىقىدىدە دىنباي خراب ايتىدى.

محىبى الدين ابن عربى حضرتلرى فتوحاتىڭ ۴ نجى جلدىدە (۸۵) نجى صحىفەسىدە دىيىش: «يحكم القطب بالعدل الذى هو حكم الحق فى النوازل. وربما يقع فيه من خالف حكمه من اهل المذاهب. فاذا حكم بخلاف ما يقتضيه ادلة هذه المذاهب قال اتباعها بتخطئته فى ذلك الحكم. واثموا عند الله بلاشك. وليس لهم ان يخطئوا مجتهداً لان المصيب عندهم واحدا لا بعينه. فوالله لا يكون داعياً الى الله الا من دعا على بصيرة، لا من دعا على ظن، وحكم به. ولا جرم ان من هذه حاله حجر على امة محمد ما وسع الله به عليهم. فضيق الله عليهم ابرهم فى الآخرة وشد الله عليهم المطالبة يوم القيامة، والمعاسبة. لكونهم شددوا على عباد الله ان لا ينتقلوا من مذهب الى مذهب فى نازلة طلباً لرفع الحرج. واعتقدوا ان ذلك تلاعب بالدين. وما عرفوا انهم بينا القول قد مرقوا من الدين. بل شرع الله اوسع! وحكمه اجمع، وانفع. وفقروهم انهم مسئولون. ما لكم لا تناصرون. بل هم اليوم مستسلمون. هذا حال هؤلاء الفقهاء يوم القيامة. فلا يؤذن لهم فيعتدرون.»

شو سوز محىبى الدين ابن عربى حضرتلرىنىڭ حرفىدا اوز سوزىدىر.

كورگىز، نە دىدى!

رخىت شەرىئە ايلە غەل ايتىمىڭ «تلاعب بالدين» دىگەن! بلكە مذهبلىرىڭ

برينه تقيد ايتمك، تقليد فرضدر دعواسله اورخستدن منع ايتمك — اسلاميتى ترك ايتمك اولور ديمش محى الدين حضرتلرى!

غايبت طوغرى سوز! اللهك شريعتى منهبلك هر برندن ده، همدسندن ده نسبت ممكن دگل درجه ده، كيگ در. شريعت الهيه انسانلك فائده لرينى مصلحتلر ننه، دها زياده جامعدر. صاحب فتوحانك شو سوزلرينى بز البته قبول ايدرز، «اوققييلر يوم قيامتده طارقلره فالورلار، اعتذارلرى ده قبول فيلنماز!» سوزينه اشراك ايتمز ايسهك ده.

۵ نجى جلد فتوحات مكبه ده (۵۴۲) نجى صحيفه سنده محى الدين ابن عربى حضرتلرى ديمش:

-واندى اوصيك به ان كنت عالماً فحرام عليك ان تعمل بخلاف ما اعطاك دليلك ويجرم عليك تقليد غيرك، مع تمكنك من حصول الدليل. وان لم تكن لك هذه الدرجة وكنت مقلداً فاياك ان تلتزم مذهباً بعينه؛ بل اعمل كما امرك الله به. فان الله امرك ان تسأل اهل الذكر ان كنت لا تعلم. واهل الذكر هم العلماء بالكتاب والسنة. فان الذكر هو القران بالنص. واطلب رفع الحرج في نازلتك ما استطعت، فان الله بقول: وما جعل عليكم في الدين من حرج؛ وقال النبي دين الله يسر. فاسأل عن الرخصة ما استطعت في المسئلة حتى تجدها. فاذا وجدتها فاعمل بها. وان قال لك المفتى هذا حكم الله او حكم رسوله فخذ به، وان قال لك هذا رأي فلا تأخذ به، واسأل غيره. وان اردت ان تأخذ بالعزائم في نوازلك فافعل. ولكن فيما يختص بك. ورفع الحرج هو السنه. واذا علمت علماً من علوم الشريعة فبلغه من لا يعلمه. تكن من حملة القلم لمن لا يعلم. واياك ان تكتم ما انزله الله من البينات للناس..»

شيبه يوق، محى الدين ابن عربى حضرتلرينك شو سوزلرنده!
البتة بر دليل شرعى وار ايكن، اماملك برينه تقليد ايتمك البته حرامدر.
شرعى بر دليل بولقدن عاجز فالور ايسه بر انسان، معين منهبلكدن برينه

تقلید ایدهمز، بلکه صورار. لکن "قیل- لری، روایتلری نقل ایدر آدمدن دگل، بلکه قران کریمدن سنت نبویهدن تبلیغ ایدر اهل الذکردن.

الله قرآن کریمده "فاسألوا اهل الذکر ان کنتم لانعلمون" دیمش دگلمی؟ شو آیت کریمهده "الذکر" دن مراد قران کریمدر. زیرا خدای - انا نحن نزلنا الذکر وانا له لحافظون" دیمش.

کورکز، اسلامیت زینتی محیی الدین حضرتلری دیمش: "ممکن قدر حرجدن قاچ، اسلامیتده حرج یوقدر، شرعی رخصتلری آراء، بولده عمل ایت. عزیزمتلری التزام ایتهجک ایسهک، اختیارک، لکن بالکمز اوز خصوصکده التزام ایت. احتیاط ایدهیم خیالیه، دیگراره عزیزمتلری التزام ایتمه. حرج یوقلق اسلامیتک گوزل بر شعار ایدر. شرعی رخصتلردن برینی بیلور ایسهک، بیلمه بیلره تبلیغ ایت، نیلک شرفنه ایرشورسن. صاقن، الله ایندرمش رخصتلری وسعتلری بینهلری کتم ایتمه!

- ان الذین بکتمون ما انزلنا من الینات والیدی من بعد ما بیناه للاس فی الکتاب اولئک یلعنیم الله.. (سورة الفره—۱۵۹).

تقلید بلیهسی بدعت سیئه اولمق اوزره. عالم اسلامیت افکارنده بالکمز صوکه عصرلرده تورهمش ایسهده، نه دندر، غایت قوتلی صورتک تامورلا توب قالمش. بوگا کوره، بطلانی اوقدر معلوم بر بلیه مسئلهسده فتودات مکیه صاحبی محیی الدین محمد بن علی حضرتلریک سوزلریله استشیاد تکلفلرینه بر قدر محتاج اولدم. بوقسه، تقلیدک حراملغی قران کربمک آیتلریزه، نبی محترم شارع کریمک سنتلریله، مذهب اماملریک حدیث اماملریک سوزلریزه کون کسی معلوم بر حقیقتدر.

بیم نظرمده - تقلید جائزدر یا واجبدر، سوزیلک شریعت اسلامیه تمامیلک تا ابد مسوخدر، سوزی بر معنیدهدر. تقلید وجوبیه، قران کریم بقاسی — اجتماعلری ممکن دگل ابکی نقیضدر.

درست، عالم اسلامیتده وار کتب فقیهده وقوعی ممکن حادثه لرك هر برینه مخصوص شرعی جوابلر حاضرلنمش اولسه ایدی، اوتقنیده دلیل آرامتی، مسئلهی حل ایتنک زحمتلریله احتمال فکر می یورماز ایدک؛ راحت فالقی خاطر ی ایچون گنه اولسهده تقلید ایدر ایدک.

بویله حاضرلک بولنمش اولسه ایدی، احتمال گوزل اولور ایدی. لکن حال بویله دگلدر. کتب فقیه مزده هیئت اجتماعیه مزه عائد مسئله لرك همه سی دگل، حتی عبادتمزه دائر بایناق مسئله لرده حل قیلنماش. حل قیلنمش، جوابلری یازلمش مسئله لركده همه سی هیئت اجتماعیه مصلحتلرینه انسانلرك صلاحنه خدمت ایده میور.

حقیقت بویله ایکن، ایندی تقلید ممکن اولور می؟ حل قیلنماش هم جوابی یوق مسئله لرده تقلیدک معناسی وار می؟

یوقاریده، انصافی طریقیل، شرف اسلامیتی محافظه قصدیله یازلمش حقیقتلر بکا بیوک برشجاعت ویردی. من القدیم بولنوبده حل قیلنماش، شو کون باشمزه کلمش مهم بر مسئله دینیه حقنه قرآن کریمدن سنن نبویه دن آلمش رأیمی عموم روسیا مسلمانلرینه کتاب صورتنده عرض ایده جک اولدم. اصابت ایدر ایسه م، بنم ایچون ائک بیوک شرف! خطا ایدر ایسه م، نه ضرر؟ شأنم اودر! فقط، دیگر مذهب لرك خطالری کبی عالم اسلامیتده ضرر ویرمز. زیرا اصابت ایدر ایسه مده، خطا ایدر ایسه مده، هیچ بر انسانی تقلید دعوت ایتنه یورم.

حقیقتی طلب بولنده خطا، نه قدر بیوک اولور ایسه ده، انسانی عصمت اسلامیه دائره سندن چیقارماز. صوابی قصد ایدر ایکن، خطا ایدر ایسه م، اوخطا، نه قدر بیوک ایسه ده شارعک مسامحه سیله عفو قیلنور.

«هدایت — الله اللهدر» اعتقادی هم گوزل هم حق اعتقاددر. انسانک وظیفه سی حقیقتی آرامقدر. «حقیقتی بولمق» انسانک وظیفه سی دگل، بلکه

غایه سیدر. انسان یا انگز وظیفه سیله تکلیف قیلنور، اما غایه مطلوبه سنه ایرشمک خدایک تیسیر یله اولور. بر قدر عقل، طلب یولنده جدیتلی ثباتلی اولمق شرطیله بیوک اجتقاد کبی اسباب تیسیر بولنور ایسه، او یله آدم غایه مطمئنه سنه البته واصل اولور. «والذین جاهدوا فینا لندینینم سبلنا. وان الله لمع المحسنین». (العنکبوت - ۶۹)

«اوزون کونلرده، مشقتلی حاللرده روزه» مسئله سنه دائر شوکتابده رأیمی اعتقادی تمام حریتله سوبلدم. کتب فقیهده شو میم مسئله حقنده قطعی جواب یوقلغنه، همده قرآن کریمده اینمش خطابلرک لسان آکلار همه انسانلره عمومیتنه کوره، فکرمی عرض ایتیمه حقی دعوی ایده بیلورم. بلکه - واذ اخذ الله میثاق الدین اوتوا الکتاب لتبیننه للناس. ولا تکتومونه - آیت کریمه سنک حکمنه کوره، مکلفگمی اعتقاد ایدرم.

بوکا کوره، بن شو کتابی نشر ایتدم. قبول قیلنورلق اولور ایسه، مطابعه ایدرلر، قبول ایدرلر. یوقسه، اعتبارسز قالور. بن بیر تقدیر:

وما علی اذاما قلت معتقدی دع الجیول یظن الحق عدوانا

سوزیمی سوبله میه حق قازانمش اولورم.

بازدم بونکچون، اما کیم ایچون؟

شریعت اسلامیهده وار رخصتلرک کیکلگنه طایانوب، فرضلرک اهمیتلرینی اهمال ایتمز، قدسیتلرینه تعدی ایتمز قدر انصاف صاحبی اهل اسلام ایچون، بن شو کتای یازدم.

کهنه جک صحیفه لرده حال، زمان، مکان اقتضاسیله افطار عذرلری بیان قیلنجهق. او عذرلردن بری مؤمنلرک برنده بولنور ایسه، افطار حقنده شارع کریم طرفندن توسیع قیلنمش کیک رخصت شمولنه او مؤمن البته داخل اولور. بنم کتابم استه او یله عذرلری وار منصفی مؤمنلرک کیک رخصت شرعیه رحمتلرندن استفاده لری ایچون تألیف قیلندی. فرضلری اداده بالقوالق ایدر

«نازلی» لره یول آچیق ایچون دگل. فرضلی اداده بالقاولق ایدر آدملر نظرندنه عذرلرک نه اهییتی واردر. عذری یوق ایکن، فرضلی ترک ایتهجک آدملره رخصت یوللرینی آرامق زحمتی بیهوده زحمتدر، ریاسز، نکلفسز، طوغریدن طوغری ترک ایدرسه، دهاگوزل اولور. برشرعی جنایتنه ارتکاب ایتمش اولور. جنایتلرینی دیانت بویاویله بویامق خیانتنه مرتکب اولمش اولماز.

شرع سماوی یارجدان انسانی فاشنه منئی منفور شیلره ارتکاب قیلوبده، یالکز ریا لباسیله بورکنمک، انسانلریده خداییده آلامق ایچون، اوزینک حرکتلرینی اشلرینی ذین حکملرینه توفیق ایتمک دعواسنده بولنمق، اک بیوک جنایتلرینی دیانت بویاویله بویامق — حقیقت کوزیله نظر ایدر ایسهک، دینسزلیگک اک منفور، اک قبیح فسیدر: انکارینی ستر ایتمه بین منکر، لااقل، همتی بیوک عالی جناب منکر اولور؛ اماریا لباسیله بورکنمش منکر — خداییده، انسانلریده آدار، آجاق، دنی منکر اولور، رسمی صورتده نامی مؤمن ایسهده.

دنیاده اک خائن اک غدار مخلوق — اوزینک جنایتلرینه فسقلرینه شرعی حیللر یوقبار بیانهلر آرار «متدین» لر، همده دینلرینی اوزغرضلرینه آلت ایدر یالان صوفیلدر.

انسان — ایکیدن بری اولور: ۱) یاخالص مؤمن، ۲) یاریاسزدهری، طوغری کافر. اباریاسیله بیانهسیله انسانلریده خداییده آدار مرئی، انسان دگل، روحی اوفاق مخلوقدر.

یر یوزنده کونلری اوزون، قویاشلری باتماز اقالیم واردر. دنیاده اک آغر اک مشقتلی خدمتلرده عمر ایدر انسانلر واردر: توبی یوق ویل قویو» لرنده بیگ مشقت ایچنده یر فازر بی چاره لر، فابریقه لرده زاوودلرده جهنم کبی اوت یانلرنده یانار فاورلور مسکین «جهنمیلر» کون بوی طاغ کیسهر طاش یوک طاشور ضعیف فقیرلر، آچیق قویاشده اوزون کونلرده قریشلریله عائللرینی بالاچاغالالرینی تربیه ایدر عاجزلر — دها غمویمتله

تعبیر ایدہ بیک — روزہ لریلہ خالدن کوچدن طاباچق، اشدن بر کیسه ک
ایکمکدن محروم فالاجق مسکین انسانلر دنیاده آز دگل بلکه غایت کوبدر.
عالم انسانیتک عیومنه رحمت اولوق اوزره کلمش اسلامیتک کیک
رخصتترینی او انسانلره، روزهدن ضرر کوره بیلور اومسکینلره بیان ایدر
ایسه، شریعتک بیوک بر مصلحت ایچون اینمش رخصتی احیا قیلنمش اولور،
حسابی یوق اهل اسلامک وجودلری عائله لری ضرردن صافلانمش فالور،
اسلامیته محبت انسانیت کوکلنده آرتار. دینده غلوحسبیل اهل اسلامی
اسلامیتدن تنفیر کی بر حرکت بولنماز.

شو قدر میم مصلحتلری بولنمسهده ایدی، قران کریمده اینمش گوزل
رخصت شرعییه کیتم ایتهمک فریضه سیله، البته بن یازاجم فتوای یازار ایدم.
بالقاولق ایدر نازلیرره وزه سزک بوللرینی آجمق محذوری بنی منع ایتمز ایدی.
عالم اسلامیتده تقلید حسی نه قدر شدتلی صورتده طامورلاشوب
قالمش که، قران کریمده اینمش لکن کتب فقیهده کومولمش شرعی حکملردن
برینی احیا ایدهم فصیل ایلان، انه قلم آلور ایسه، مقلدلردن وقوعی احتمال
هجوملره سپر ایتیمک بولنده بر قاچ صحیفه لری مقصد خار جنده یازمق لازم اولور.
بنده شویله بر مجبوریت اقتضاسیله، شو صحیفه لری یازدم. ایندی مقصدی
بیان نوبتی کلدی.

مقصدم: قویاشلری باتماز، کونلری اوزون اقالیمده نماز، روزه
مسئله لرینی، همده اذک آغر اذک مشقتلی حاللرده رمضان آینده افطار خصوصتک
شریعت اسلامیهده وار رخصت شرعییه قران کریمک آیت کریمه لریله اثبات
ایتمکدر. شو مسئله لر حقنده کتب فقیهده آجیق قطعی جواب یوقدر. عشا
نمازینک فرضیتی باسقوطی حقنده من القدیم قراری یوق نزاعلر دوام ایده
کلمش ایسهده روزه مسئله سی حقنه گوزل بیان هنوز یوق ایدی. بوکا کوره، بن
بیانمی کتب فقیه روایتلرینه التفاتله دگل، بلکه قران کریم آیتلرندن استنباطله

بازدم. اجتهاد دعواسیلده دگل، بلکه رحمت الیه هم هدایت قاپوارینک
عموم انسانلره تا ابد مفتوحیتی سائقه سیل
رحمت الیه دن امید اوزمک شریعت اسلامیہ نظرندہ منیبی در. بنده
امیدایتیم. اللہک رحمتلری بندہ لرینک برینه یا مقربلرینه مخصوص دگلر.
کلانید، هؤلاه وهؤلاه من عطاء ربک. وماکان عطاء ربک محظوراً.
تعظیم ربک فی تعظیم ماشرها * فاصدع فان سعید القوم من صدعا.

یر یوزندہ عمارت.

قران کریم عرفیلہ فن اصطلاحندہ "عمارت" انسان یا حیوان ایلہ
مسکونیت معناسندہ در. یر معمور در دیمک — انسانلہ یا حیوانلہ مسکون
دیمکدر. خانه ده انسان اقامت ایدر ایسه، او خانه معمور اولور. مسجدرده
جماعت نمازلری ادا ایدر ایسه، او مسجد معمور اولور، یوقسه، معمور
دگل، خراب دینور.

"یر یوزندہ عمارت" سوزندن مرادمز — یر یوزینک انسانلرہ مسکونیتی در.
یر — عالم وجودده وار همه پلانترلر سیاره لر کبی، — کره در. یرک
کره لگی — انسانلره من القدیم معلوم بر حقیقت قطعیه در. "زیج ایل خانہ"
شرحندہ محمد خفری حضرتلرینک سوزینه کوره، یر یوزندہ اک اوّل خلق
قیلمش انسانہ یعنی آدم علیه السلام حضرتلرینه یرک کره لگی، سنه لرک
۳۶۵ کونده تمامی معلوم اولمش. آدم علیه السلام آفریقاده جبل القمر
قلاسندہ بر مقیاس اوطورتمش ده، کوله گه سنک حرکتیل کوندوز ساعتلری بیلور
اولمش. مقیاس کوله گه سنک کون اورتاسندہ اوزونلغنه فیصله لغنه یوغالووینه
نظر قیلوب سنه کونلرینی چیقارمش.

هر حالده یرک کره لگی انسانلره من القدیم معلوم بر حقیقت قطعیه در.
اویلہ بر حقیقت قطعیه یی اسلامیت نامنن انکار ایتمک نه قدر بیوک حماقت
ایسه، یرک کره لگنه آیات قرانیہ ایلہ استدلال ایتمکده اوقدر بیجوده بر تعبیر،
حاجتی یوق بر زحمتدر، بر تکلفدر.

باش کوز یلده عقل کوز یلده مشاهده قیلنه بیلور حقائق طبیعیہ اثبات لازم ایسه، آیات کتابیه ایله دگل، آیات طبیعیہ ایله اثبات ایتک لازمدر. بر زمان وار ایدی، " برك كره لگی " مسئلهسی بر مسئله نزاعیه بر مسئله حربیه ایدی. دشمنله محاربه ایدر کبی حقائق عقلیه ایله محاربه ایتیه المیناق کوننده عین ایتیش کلامیون اسلامیت نامندن کره لگی ابطال ایدر لر ایدی. لکن اوزمان، فکر بشرک ترقیاتی تاریخنه عطالت، قرت زمانی ایدی، بلکه تأخر، انحطاط ساعتلری ایدی.

حرکات مکر به ده ساعتک سکنه کبی اعتبار قیلنه بیلور او زمانلر کچدی کندی. من القديم انسانلره معلوم " کره لک " حقیقتی — بر قدر عقلی وار انسان فاشنده انکاری ممکن دگل حقیقت قطعیه اولدی. کره لگی ایندی کون کبی قطعی شو " بر " ک تقریباً اوچدن بری قور یلق اولوب، اوچدن ابکی سی محیط صولر ایدر.

ازلیت طرفنه، ابتداسی انسانلره معلوم دگل زمانلرده برك قور یلغی ذی حیات شیلرله مسکون اولا باشلامشدر. مسکونیت تاریخی غایت قدیمدر. حتی انسانلرک مدنیت درجه لرینه وصول تاریخلری ده ملیون سنه لرله تقدیر قیلنه ماز قدر قدیمدر.

قران کریمک ابکی اوچ آیت کریمه سی شو حقیقتی بابتاق واضح صورتده افاده ایدر.

معلومدرکه، بولدوزلرک حرکتلرینه انسانلرک نظرلری، او حرکتلر اعانه سیزه زمانی تقدیرلری، تقدیر مسئله سنه اوتوز کوندن عبارت " آی " لری استعماللری، آیلرک هر برینه اوزینه مخصوص اسملر حکملر تعیینلری — انسانیت ابتدا سنه دگل، بلکه تاریخ مدنیت اورتاسنده حاصل اولا بیلمشدر.

مدینتک اودرجه سی ده قران کریمه ده التوبه سوره سنه (۳۶) نجی " ان عدة الشجر عند الله اثنا عشر شجرأ فی کتاب الله بوم خلق السموات والارض " آیت کریمه سنک افاده سنه کوره، غایت قدیمدر. " کولکری بری خلق ایتیش

كونه آيلر اون ايكى ايدى ديمك تاريخ مدينيت — ابتداسى انسانلره معلوم
دگل قدر قديمتر ديمك. ازليت طرفنده ابتداسى يوقلق — لسان عرب عرفنه
«يوم خلق الله السماوات والارض» جمله سيله، اما ابديت طرفنده نهايتى يوقلق
«ما دامت السماوات والارض» كى جمله لرله افاده قيلنور.
في الواقع تاريخ حيات غايت قديمتر. اللوك قدمنه نظراً عالم وجودى
حادثر ديسه كده، ازليت طرفنده بزه معلوم ابتداسى واردر معناسيله دگل.

محيى الدين ابن عربى حضرتلرى فتوحات مكيه ده (٣) نجى جلدينك
٣٨٨ نجى صحيفه سنده ديمش:

«قلت لادريس عليه السلام انى رأيت فى واقعتى شخصاً فى الطواف اخبرنى
انه من اجدادى، وسمى لى نفسه؛ فسألته عن زمان موته، فقال لى اربعون الف
سنة! فسألته عن آدم، لما تقرر عندنا فى التاريخ من مدته. فقال تسأل عن
اى آدم؟ نسأل عن آدم الاقرب. فقال لى ادريس صدق. اننى نبى الله ولا
اعلم للعالم مدة نفق عندها بجملتها. الا انه بالجملة لم يزل خالقاً. ولا يزال دنيا ولا
آخرة. والآجال فى المخلوق بانتياء المدد، لا فى الخلق. فالخلق مع الانفاس يتجدد.
شوسوز عالم وجودك عمومى حقنده دگل، بلکه يريوزنده حياتك غايت
اسكيلگنو دائردر. حكيم الانبيا نبى محترم ادريس عليه السلام «نبى ايسهم ده
تاريخ انسانيتك ابتداسى بكا معلوم دگلدر» ديمش.

فتوحات مكيه ده (٣) نجى جلدينك ٦٠٧ نجى صحيفه سنده:

«ولقد ارانى العق فيما يراه النائم وانا طائف بالكعبة مع قوم من الناس
لا اعرفهم فانشدوا بيتين ثبت عندى البيت الواحد، ومضى عنى الآخر. فكان
الذى ثبت على من ذلك:

«لقد طفنا كما طعتم سنينا بهذا البيت طراً اجمعينا.

فقال لى الواحد منهم انا من اجدادك. قلت له كم لك منذمت؟ فقال لى

بضع واربعون الف سنة. فقلت له فما لآدم هذا القدر من السنين! فقال لي عن اى آدم تقول؟ عن هذا الاقرب لك، او عن غيره؟ فتذكرت حديثاً عن النبى ان الله خلق مائة الف آدم. فقلت قد يكون ذلك الجد الذى نسبني اليه من اولائك. والتاريخ فى ذلك مجهول مع حدوث العالم.

هر حالده بر يوزنه حيات تاريخى، انسانيت ابتداسى، حدوثيله برابر، غايت اسكيدر. احبار يهوددن نقل قيلنمش خبرلر، طبيعت عالمرينك علمى تخمينلرى — او اسكيلك فاشنبه بر ساعتك بر كونك زمان كبرى قيضه در.

اسلاميت زينتى فيلسوف ابو العلا حضرتارى ديمش:
قدم الزمان وعمره ان فسته فلدیه اعمار النسور قصار
يعنى: زمان او قدر قديمترکه نسر يولدزلرينك عمرلرى زمان قدمنه
نسبتله قيضه فالور.

فيلسوف اسلام دها ديمش:
ومولد هنى الشمس اعيالك حده وخبر لب انه متقادم.
وما آدم فى منهب العقل واحداً ولكنه عند القياس اوادم.
يعنى: شمسك قديمى قدر، حيات تاريخ ده قديمتر. آدم بردگل، حکم عقلده آدملرک حسابى يوقدر.

قران كريمك آيت كريمهسى، شارع كبيردن نقل قيلنمش "ان الله خلق مائة الف آدم و حديثى، صوفيون رئيسى محبى الدين حضرتلرينك فتوحات مكبهده سوزلرى، حكيم الانبيا ادريس عليه السلام حضرتلرينك "انى نبى الله، ولا اعلم للعالم مدة نقى عندها جملة نبويهسى، فيلسوف عالم ابو العلا حضرتلرينك ابيات لزوميهسى — شوبيوك شاهدلرک همهسى برابر — تاريخ حيات مسئلسنه اسلاميتك نظرينى گوزل صورتده اثبات ايدرلر. راويلرک روايتلى، اهل علمك تخمينلرى، ياطل دگل ايسهده، لكن قاصدر

اولسه ایدی، او تقدیرده ذراعی تعین ایتمک البته لازم اولماز ایدی. زیرا آیت کربمهده مقصد بالکثر غایت اوزونلقدر؛ ذراعی تعین ایتمه مک مقصده ذها زیاده موافق اولور. آیتک مقامی ممکن قدر تیویل مقامیدر. اما حدیث تاریخی بر حقیقتی بیان مقامنده کلمشدر، تعین قیلنماز ایسه، مقصد تامیله فائت اولور.

راویلری اوهامدن تزکیه ایتمکه، لسان نبوتی تنزیه ایتمک آراسنده بنی تخبیر ایدر لر ایسه، بن البته بلا تردد لسان نبوتی تنزیه طرفنه میل ایدرم. لکن سندینه طعن، راویلرینی جرح طریقیله دگل. سندی صحیحدر. راویلری ده عدلدر. قصداً بالان سویله مزلر. اما، نصل ایسهده، نقلده بر آفت بولنه بیلور. یوقسه، قولاق وار ایکن، انسانک عقلنه حاجت قالماز ایدی. فیلسوف اسلام ابو العلا حضرتلری لسان نبوتی تنزیه بولنه دیمش:

دنیاک تشبه ناضعاً متردداً	من شأنیا الاقبال والادبار
آیت ما الخبر المراد بکاذب	بل تکذب العلماء والاحبار:
زعموا رجالاتهم کالغیث جسونیم	ومعاشراً امامتیم اشبار.
ان یصغروا وایعظموا فبقدره	ولربنا الاعظام والاکبار.
ووجدت اصناف التکلم سته	بالمین منیا افراد الاخبار.

یعنی: «بویلری خورما آغاچی قدر اوزون، هم قاریش قدر قیسه انسانلر وار ایمش!- روایتی لسان نبوتدن چیقمش سوز دگل، بلکه عالمک احبار بیودک بالانلریدر؛ یاخود اسکی خلقک قوه خیالیه سیله انشا قیلنمش، سوگره آغزدن آغزه نقل قیلنه کلمش حکایتلردر. سوک کلنلر او حکایتلری—واقعی تاریخی اولمق اوزره نقل ایدر اولمشلارده، عاقبت نیلرک لسانلرینهده وضع قیلنمش.—یوقسه، لسان نبوتی تنزیه البته لازمدر.

شو رساله دن مقصد اصلی اولان رخصت شرعییه به مناسبتی بلکه لزومی

جیتیلہ " یر یوزندہ عمارت " مسئلہ سندی سوزی بر قدر اوزاندق. هر نه قدر موضوع مسئلہ دن خارج کبی ایسه ده، التزام قبیلنش مسلکمزہ غایت بیوک مناسبتی وارد. " کتب دینیہ " نامیلہ متداول کتابلرده وار، لکن اصلی یوق شیلردن اسلامیتی پاکلمک فریضه سنه خدمت — بزم مسلکمزک روحیلر، اساسیلر. اصلی یوق شیلری اسلامیته نسبتلن صاقتمق یا اوتانمق — اشته بزم ادبمز شودر.

بر سوزک فلان بیوکدن صدوری، یا خود چه چور طرفندن مقبولیتی بزه اوقدر دهشت ویره مز. کوکلهمزه حق کبی کورنور حقیقت هم دلیل بزم نظر مزده اک بیوک قوتدر. او قوت بزم طرف ده ایکن، مغلوبیت احتمالی خیالیزی تشویش ایتمه یور. مسلکمزده ثبات فریضه سیله، بن بویله حاللرده محیی الدین ابن عربی حضرتلرینه تقلید برکه سیله منتشر اولورم.

فتوحات مکیه صاحبی محیی الدین حضرتلری " الدیوان الاکبر " نلدیمش:

لنا همه ان الثریا لدونیا نعم، ولنا فوق السماکین منزل ۛ
 " ولم الف صمصاماً بقدر عزائمی ولو جمعوا الایسیافی عزمی افضل ۛ
 " حملت به لارهب الموت والردي ولا ابتغی حیداً له النفس تعمل ۛ
 " ولكن ليعلو الدين عزاً وشرعنا الى موضع عذہ الطواغیت تسفل ۛ

یعنی: ثریادن بیوک همتمز، کوکلردن یوقاری منزلمز واردر. عزممز کبی برسیف بولامادم، عزممز فکرم سیفیله هجوم ایتدم، اولومندن هلاکدن قورقوب، یا انسانلرک ثنالرینی امید قیلوب، دگل، بلکه دینمزک جهالت اللری ایشمه مز قدر عزت درجه لرنده بلندلگی، هم ده دیگر دینلر واصل اولاماز برلره شرعمزک وصولی ایچون.

بنده اسلامیتی یوقبار شیلردن پاکلمک ایچون، بیوک جسارتله یا خود؛ جنون درجه سیله، علمای اسلامک چه چورینه، بیوکارینه هجوم ایدر ایسه نم، اهل طلب نظرنده شاید معنور اولورم.